

לולא תורתך שעשועי אז אבדתי בעיני

לימוד תורה בשנות השואה

מתוך הספר "עדות" ר. לן

מאז התחיל הכיבוש נאסרו באופן רשמי הלימודים בבתי הספר. אולם היהודים בוורשא מתארגנים במחתרת, מייסדים שיעורים, משתמשים בכספי הגיונט, מוצאים דירות ומתחילים ללמד. בכל מיני מטבחים ציבוריים ישנן פינוות ילדים שם מלמדים את הילדים ככל האפשר, מעבר למתן פרוסת לחם ומרק. מי שעמד בראש יסוד זרם חינוכי זה - היה ר' אלכסנדר זושא פרידמן הי"ד. מיד אחרי סוכות ת"ש נפתחו חדרים של זרם יסודי התורה ומאוחר יותר בתי ספר "בית יעקב" גם זרם יבנה של המזרחי חידש לימודיו. מי שהשתתק היה זרם בתי הספר של המתבוללים אולם מסירות הנפש הגדולה היתה של אותם אלפי בחורים (יש האומדים את מספרם ב-3000) אשר הקריבו ממש את נפשם כדי ללמוד תורה. עשרות קיבוצים היו שם בגטו, רובם ככולם - תושביהם נחשבו לא חוקיים בעיני הגרמנים. הם מצויים תחת השגחתם של הרב מנחם זמבה, הרב מקוזייגלוב הרב פרומר, הרב אברהמ'לה וינברג ואחרים. עשיתי היום ביקור מיוחד במינו, בעולם מתחת לאדמה. בבוקר באו אלי שני צעירים, בחורי הישיבה מאנס רוזנשטרויך והנדלס ואמרו לי מתכנסים היום בשעה חמש אחרי הצהריים ברחוב נאלבקי 35 תהיה גם אתה שם. ובכן בחמישה רגעים לפני חמש אני ניגש לנאלבקי 35, בחור צעיר בכובע יהודי מסורתי כבר עומד ליד השער מחכה... הוא הולך לפני ואני אחריו... עברנו מעברים לאין סוף, עברנו חצר אחת, חצר שניה, חצר שלישית. אחר כך נכנסנו למרתף בעומק שתי קומות. אנו הולכים והולכים ואז אנו יוצאים לרחוב קופיצקה 11. עולים במדרגות ובקומה העליונה נמצא חדר קטן שבו עומד סולם המוליך לעליית גג. אנו עולים שמה והולכים דרך מסדרונות, נדחקים דרך חורים היוצאים לרחוב זמנהוף 38 הם אנו יורדים, זהו בית סגור ומסוגר אנו נכנסים לחדר ששם היה בית המדרש ומשם לחדר אחד שבו תנור, מורה הדרך שלי נכנס לתוך התנור ונעלם. אני נשאר עומד בחוץ ושומע קול קורא": בוא. "אני זוחל אחריו ושם נמצאת פרצה המוליכה אל מרתף. אני יורד בסולם חבלים, מעמיק ומעמיק עד אין סוף, לבסוף אני עומד על קרקע מוצקה. אני מסתכל מסביב: חדר מרווח, נקי, מואר בחשמל. ליד הקיר עומדים ספסלים ארוכים. באמצע החדר שולחן ארוך מעץ בלתי מהוקצע הבונקר שנמצאתי בו נבנה על ידי מהנדסים יהודיים אחדים. . . הבונקר נמצא מתחת לבנין מופצץ מבחוץ רואים רק ערימת לבנים וחורבות השער ושרידי הקירות מצוידים בתיל דוקרני. לא יעלה על דעת איש, כי כאן בבטן האדמה חיים בני אדם אני שומע מרחוק ניגון גמרא. אני מקשיב ומתפלא, במקום להסביר לי מכניסים אותי לחדר השני ומה שראיתי מזכיר את התנאים שלמדו תורה במערות, וכן את תאורי האנוסים בספרד. אבל כאן זוהי: מציאות לאמיתה מסביב לשולחן ארוך ישובים ליד גמרות פתוחות כשתי עשרות בחורים ולומדים בכל מאודם, בעיון ובהתלהבות. הם עומדים במסכת נדרים דף נ"ב בפרוש הר"ן ושקועים בשקלא וטריא אם" אזלין בתר" שמא "או" אזלין בתר עצם הפרצופים חיוורים, העיניים נוצצות באש לא מעלמא הדין. הם מרוכזים בעולם אחר, רובם נשארו גלמודים ללא הורים, ללא משפחה ואפילו בלי רב ומורה. אמנם יש להם רב, המרצה להם שיעור פעמיים בשבוע בהלכות" קדשים. "זהו הרב מקולובייל, יהודה לייב לנדאו, ראש ישיבת חכמי לובלין. חבל שאינו . . . כאן, הוא מלמד ברחוב מילא לשלשים תלמידים, שם הוא מלמד יומם ולילה אני מכיר אחדים מן הבחורים: הנדלס - בנו של הפרנס בנימין זאב הנדלס, מנס רוזנשטרויך - בנו של אליעזר רוזנשטרויך, אלבינגר - נכד הרב מלובלין, ר' שלמה אייגר, נתן באהאריה, נכדו של האדמו"ר מטוכוטשוב, אהרון זמבה - בן ר' מנחם זמבה, לייבל אלטר - נכד האדמו"ר מגור ועוד מתברר כי הישיבה היא" דייר משנה "של מהנדסי הבונקר. הדירה עולה בכסף רב, מלכתחילה היו השכנים מביטים בעין רעה על הבחורים שאינם מוותרים על הכובעים היהודיים והפיאות, אחר כך התחילו להעריץ את העקשנות ולבסוף התחילו להסתכל בהם בכבוד הכח הרוחני העיקרי בגטו - היו לומדי התורה. אלה נשארו בלתי חוקיים עד הסוף" ויידע מענטשן אנשים פראיים) בעיני הגרמנים ה"מחונכים" מה שהצליח בסופו של דבר להוציאם מעל האדמה היתה רק אש התופת כאשר עלה הגטו בלהבות, גז מרעיל והחורבן הסופי.

עבודות

א לפניכם מאמרים ופתיגמי חז"ל הקשורים בתורה הקיפו בעגול את אלו הקשורים לקטע הספרותי שלפניכם.

כתבו נימוק קצר המסביר את הקשר:

"תורה ארץ ישראל ועולם הבא, לא נתנו הקב"ה לישראל, אלא על ידי יסורים"

נימוק _____

"תורה מתוך הדחק"

נימוק _____

"תורה מחזרת אחר אכסניה שלה"

נימוק _____

"תורה במסתרים"

נימוק _____

"תורה שבכתב זמנה ביום ותורה שבעל פה זמנה בלילה"

נימוק _____

"תורה מפארת בכלי מכוור"

נימוק _____

"תורה שלמדתי במסתרין היא עמדה לי"

נימוק _____

"גדולה תורה, שאלמלא תורה לא נתנו שמים וארץ"

נימוק _____

"גדולה תורה שנותנת חיים לעושיה בעולם הזה ובעולם הבא"

נימוק _____

ב הקטע לולא תורתך שעשועי "מתאר חויה מרגשת ומרוממת מתקופה הרת קשיים שהיתה לעם ישראל כיון שהקטע עמוס ברגשות

מעורבים בו הזמנים עבר, הווה ועתיד. העתיקו מן הקטע משפטים בזמנים השונים וכתבו אותם בטבלה הבאה:

עתיד	הווה	עבר
	"אנו נכנסים לחדר ששם בית המדרש"	"בבקר באו אלי שני צעירים"